

SÄRSKILDA PROVOKATIVA ÅTGÄRDER

Remissyttrande från ECPAT Sverige

ECPAT Sverige (nedan Ecpat) är en barnrättsorganisation som arbetar mot alla former av sexuell exploatering av barn. Ecpat har beretts tillfälle att yttra sig över utkast till lagrådsremiss *Särskilda provocativa åtgärder* och vill utifrån sitt uppdrag lämna följande yttrande.

Sammanfattning

Ecpat ställer sig positivt till de förslag utredningen lämnar som berör sexuell exploatering av barn. Vi lyfter dock barns okunskap om vad som är brottsligt och inte på nätet som en risk när det kommer till användning av särskilda provocativa åtgärder mot barn. Vidare ser Ecpat att på grund av hur barnpornografibrottet är utformat så kommer utredningens förslag i viss mån inte kunna användas vid utredningar om brott mot barn som fullbordat sin pubertetsutveckling. Ecpat lämnar därför förslag på tillägg till den föreslagna lagstiftningen.

Ecpat behandlar särskilt följande delar i betänkandet och, med vissa invändningar och synpunkter samt förslag på förändring av författningstext, så

- tillstyrker Ecpat förslagen om särskilda provocativa åtgärder (kap 3.13.2 -3.13.4)
- tillstyrker Ecpat förslaget om särskilda provocativa åtgärder genom framställande och spridande av fiktiva pornografiska bilder av barn (kap 3.13.5)

Om betänkandet i allmänhet

Ecpat delar utredningens bedömning att möjligheten att använda särskilda provocativa åtgärder är viktig för att stärka det brottsförebyggande och brottsutredande arbetet. Inom våra operativa verksamheter ser vi dagligen det enorma flödet av övergreppsmaterial på barn på nätet och det långvariga lidande detta innebär. Barn som utsatts för övergrepp som dokumenterats och får spridning får inget avslut när materialet fortsätter att spridas. I vår stödlinje pratar vi med barn som berättar om sexuella kränkningar och övergrepp, hot och trakasserier, och som ofta inte vågar anförtra sig åt vuxna i sin närhet. Ytterligare exempel på hur utsattheten för barn ser ut hämtas från Ecpats rapport från 2025, gällande barns utsatthet på nätet.¹ Rapporten, som bygger på enkätsvar från barn, visar att sexualbrott på nätet är en del av barns vardag. Av rapporten framgår att det är vanligare att barn i Sverige utsatts för flera sexualbrott på nätet än inget alls. Vidare framgår att en fjärdedel av flickorna och en femtedel av pojkarna som besvarade enkäten 2024 hade blivit utsatta för att någon spridit nakenbilder på dem. I sammanhanget bör också prevalensstudien *Våld mot*

¹ [Ecpat Sverige \(2025\) "Det känns som att jag förstört mitt liv på grund av en bild" – en rapport om barns utsatthet för sexualbrott i digitala miljöer.](#)

barn 2022 lyftas fram. Undersökningen från Stiftelsen Allmänna Barnhuset visar att den form av våld mot barn som faktiskt ökar är det sexuella våldet och att den ökningen drivs av det som sker på nätet.² För att understryka behovet av att svensk polis har verktyg och rättsligt utrymme som gör att de ensamma och tillsammans med brottsbekämpande myndigheter från andra länder ska kunna agera mot förövare så kan något sägas om omfattningen av spridningen av övergreppsmaterial globalt. För det första kan konstateras att mörkertalet är stort. Den bästa källan till att få en bild av omfattningen är statistiken från den amerikanska organisationen National Center for Missing and Exploited Children (NCMEC) som i enlighet med amerikansk lagstiftning tar emot rapporter från företag verksamma i landet och som är ålagda att skicka dessa rapporter om de upptäcker att det förekommer övergreppsmaterial på deras tjänster. Under 2024 tog NCMEC emot 20,5 miljoner rapporter omfattande 63 miljoner filer med övergreppsmaterial på barn.³ Det är en minskning från tidigare år som enligt NCMEC till stor del beror på att stora plattformar väljer att totalsträcksryptera sina tjänster på ett sätt som gör att de inte kan upptäcka övergreppsmaterialet längre. Mörkertalet växer därmed. Mot den bakgrunden är det av största vikt att polisen ges fler och effektivare verktyg för att bättre kunna skydda och hjälpa barn samt utreda brott och lagföra förövare. Samtidigt krävs noggranna avvägningar ur ett barnrättsperspektiv gällande samtliga delar kopplade till barn i förslaget.

Vi vänder oss mot att fortsatt koppla samman begreppen ”barn” och ”pornografi” i ny lagstiftning. Ordet barnpornografi är inte förenligt med internationella riktlinjer och på EU-nivå är det på väg att fasas ut genom översynen av direktiv 2011/93/EU. I lagrådsremissen ”Skärpt syn på sexuella kränkningar, bedrägerier mot äldre och brott med kön som hatbrottsmotiv” lyfter regeringen på s. 39 själv att det på grund av den pågående översynen på EU-nivå kommer finnas anledning att återkomma till frågan om att byta namn på barnpornografibrottet (16 kap 10 a § 3 st brottsbalken, BrB). Att i den föreslagna lagen använda sig av terminologi som är föråldrad (fiktiv pornografisk bild av barn) är därför inte lämpligt eller önskvärt. Vi anser att ett tydligare uttryck, såsom ”dokumenterade sexuella övergrepp på barn” eller övergreppsmaterial på barn, vore att föredra. Samtidigt bör begreppet ”fiktivt” problematiseras: allt material som AI-system tränas på för att generera så kallat fiktivt innehåll har någon gång haft sitt ursprung i bilder av verkliga barn.

Ecpat vill redan här lyfta fram att pubertetsutvecklingsrekvisitet i barnpornografibrottet innebär en inskränkning av det skydd och möjligheter till upprättelse som de föreslagna särskilda provokativa åtgärderna kommer innebära för de något äldre barnen. På grund av lagstiftningens utformning – där den i samtliga hanteringsformer förutom skildring gör skillnad på barn utifrån pubertetsutveckling – så kommer inte mer eller mindre organiserad brottslighet där övergreppsmaterial på tonårsbarn byts, köps och säljs att kunna hanteras genom att polisen vidtar de åtgärder de skulle kunna göra om barnen inte hade fullbordat sin pubertetsutveckling. Trots att barnen enligt barnkonventionen har samma rätt till skydd mot sexuell exploatering. Ett tydligt exempel på detta är det som vi på Ecpat brukar kalla globala exposekonton där stora mängder övergreppsmaterial på framför allt tonårsflickor samlas i molnbaserade fildelningstjänster och där åtkomst inte sällan kräver antingen att du själv bidrar med material eller att du tecknar dig för en prenumeration hos innehavaren av materialet och helt enkelt betalar förövaren.⁴ Tillvägagångssättet påminner alltså om de sammanhang som utredningen tänker att de särskilda provokativa åtgärderna, särskilt vad gäller genom framställande och spridande av fiktiva pornografiska bilder av barn, ska

² [Stiftelsen Allmänna Barnhuset \(2023\) Våld mot barn 2022.](#)

³ [National Center for Missing and Exploited Children \(2026\)](#)

⁴ [ECPAT Sverige \(2023\) ”Jag tittade bara, jag gjorde inget elakt” – en rapport om barns utsatthet på exposekonton.](#)

användas mot men det kommer alltså inte vara möjligt. Nedan kommer vi därför att presentera ett förslag på hur den föreslagna lagstiftningen kan anpassas så att denna lucka i skyddet för barn inte uppstår. I sammanhanget vill vi dock lyfta fram att ovan beskrivna problematik är ett exempel av många på varför pubertetsutvecklingsrekvisitet i barnpornografibrottet måste avskaffas.

Särskilda provokativa åtgärder under utredningar om sexualbrott mot barn (kap 3.13.1-3.13.4)

Ecpat delar i stort de bedömningar och överväganden utredningen gjort vad gäller utformandet av regleringen om särskilda provokativa åtgärder och tillstyrker förslagen. På grund av hur det svenska barnpornografibrottet är utformat med ett pubertetsutvecklingsrekvisit ser vi dock luckor i det skydd för barn mot sexuella övergrepp som de särskilda provokativa åtgärderna kan innebära och föreslår därför att brottskatalogen kompletteras med vissa fall av brottet olaga integritetsintrång. Skälen för det utvecklas nedan.

I våra årliga undersökningar och kontakter med barn i vår stödverksamhet är det tydligt att barn utsätts i stor utsträckning för att vuxna män erbjuder dem pengar för nakenbilder eller sex eller att barn mottar hot om att de ska skicka nakenbilder. Ungefär varannan flicka och var femte pojke har erbjudits pengar för nakenbilder eller blivit hotade om att skicka nakenbilder. 37% av flickorna och 20 % av pojkarna har erbjudits pengar för sex. Vart tionde barn har sålt nakenbilder och vart tjugonde har utsatts för betalda sexuella övergrepp i övrigt.⁵ I vår rapport om s k sugardejting framkommer att denna form av brottslighet i dag också i hög utsträckning sker digitalt och öppet på sociala medieplattformar där förövare kommunicerar med barn direkt.⁶ De förslag på särskilda provokativa åtgärder som utredningen lämnar kommer mot denna bakgrund kunna få en stor betydelse för att utreda den omfattande brottsligheten mot barn som äger rum på nätet och att stoppa de förövare som aktivt letar upp barn för att exploatera dem sexuellt.

Som beskrivits ovan kommer inte de särskilda provokativa åtgärderna kunna användas när det kommer till spridning av övergreppsmaterial på pubertetsutvecklade barn – detta eftersom sådan spridning typiskt sett inte omfattas av brottsbeskrivningen i barnpornografibrottet. Det kan dock utgöra brottet olaga integritetsintrång (4 kap 6 c § BrB). Ecpat anser därför att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet bör övervägas att lägga till 4 kap 6 c § p 1 och 5 i de föreslagna 3 § 5 p och 4 § 5 p så att de får följande lydelse:

5. barnpornografibrott som inte är ringa enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken *eller olaga integritetsintrång enligt 4 kap. 6 c § p 1 och 5 brottsbalken om brottet begåtts mot en person under 18 år.*

Med det tillägget skulle det straffrättsliga skyddet för barn och polisens förutsättningar att effektivt förebygga, bekämpa och utreda brottslighet stärkas och Sverige skulle på ett bättre sätt leva upp till sina internationella åtaganden samt det allmännas skyldighet enligt 1 kap 2 § 5 st regeringsformen om att barns rätt ska tas tillvara.

⁵ ECPAT Sverige (2025).

⁶ [ECPAT Sverige \(2024\) ”Man ser det som ett hack. Något lätt som ingen behöver få veta” – en rapport om barns upplevelser och erfarenheter av sugardejting.](#)

Särskilda provokativa åtgärder mot barn (kap 3.13.4)

Ecpat tillstyrker att särskilda provokativa åtgärder ska kunna användas mot straffmyndiga barn samt barn som ännu inte uppnått straffbarhetsåldern men vill lyfta fram vissa utmaningar ur ett barnrättsligt hänseende som måste tas i beaktande när beslut fattas om särskilda provokativa åtgärder mot barn i förundersökningar om sexualbrott.

Ecpat vill understryka att barn är en särskilt skyddsvärd grupp. Provokativa åtgärder, som är mycket ingripande, måste därför tillämpas med största försiktighet. Ecpat noterar att utredningen analyserar förslaget mot barnkonventionen och relevanta principer som behovs- och proportionalitetsprincipen. Det är även viktigt att varje beslut om provokativa åtgärder mot barn föregås av en barnkonsekvensanalys dokumenterad i ärendet.

I Ecpats stödlinje möter vi ibland barn som utsatt andra barn för brott utan att själva veta om att gärningen är brottslig. Det handlar till exempel om expose-konton, som beskrivits ovan, där barn ofta hänger ut andra barn med nakenbilder och namn. I de allra flesta fall är de uthängda barnen pubertetsutvecklade och brottet blir som nämnt oftast olaga integritetsintrång. Skulle polisen däremot arbeta med särskilt provokativa åtgärder och infiltrera gruppen genom att skicka in en bild på ett icke pubertetsutvecklat barn så skulle brottsligheten få betydligt allvarigare konsekvenser och det skulle röra sig om ett annat brott, det vill säga barnpornografibrott. Det är dock något barnet som driver exposekontot saknar kunskap om.

Särskilda provokativa åtgärder genom framställande och spridande av fiktiva pornografiska bilder av barn (kap 3.13.5)

Ecpat tillstyrker förslaget om att polisen under förundersökningar om allvarliga sexualbrott mot barn ska få använda särskilda provokativa åtgärder genom att framställa och på olika sätt sprida fiktiva pornografiska bilder av barn. Med det sagt så vill Ecpat framföra följande synpunkter.

Ecpat kan bekräfta behovet som polisen berättar om i utredningen. I arbetet i vår hotline kan vi se grupper där övergreppsmaterial delas. I vissa fall kan det enda sättet för att bedriva en utredning framåt vara att få tillgång till slutna grupper på internet, och ett krav för att bli insläppt kan till exempel vara att själv dela övergreppsmaterial på barn. Det handlar om att kunna rädda barn ur pågående övergreppssituationer och till sist ge upprättelse åt brottsoffer. Det är ett mycket tungt vägande skäl för att polisen ska få möjlighet att göra det. Genom arbetet i vår hotline så tar vi del av en mycket mörk verklighet på nätet där vi ser vad förövare delar för material, och i vilken enorm omfattning detta sker. Vi instämmer således i att behovet är tydligt och att det är av stor vikt att polisen får de resurser och verktyg de behöver för att kunna bekämpa allvarlig brottslighet mot barn.

Utredningen utesluter inte att fiktivt material kan skapas genom att manipulera bilder som vid något tillfälle har föreställt verkliga barn. Varje AI har tränats på material för att kunna generera material, det betyder att oavsett om bilderna är fiktiva eller inte, så ligger bilder på verkliga barn någonstans till grunden även för fiktivt skapade bilder. Det innebär betydande integritetsrisker och väcker frågor kring hur barns rätt till skydd och privatliv kan säkerställas. Här vill Ecpat understryka vikten av en barnkonsekvensanalys.

Vidare medför ett för polisen tillåtet framställande av fiktivt övergreppsmaterial på barn en risk för att materialet sprids okontrollerat. Det är av största vikt för att minska tillgången till materialet som kan användas av förövare för att till exempel ”grooma” barn för att begå övergrepp på dem. Därmed uppstår ett tydligt behov av att säkerställa både effektiva sätt för att begränsa spridning och praktiska möjligheter att ta bort sådant material från nätet. Detta är ett arbete som vi på Ecpat dagligen

hanterar genom vår hotline, där vi kontinuerligt arbetar med att identifiera, rapportera och ta bort övergreppsmaterial från nätet. Det är ett för barnen och samhället ovärderligt arbete som ingen annan i Sverige utför. Vi ser därför fram emot att i det fortsatta arbetet med implementeringen av den föreslagna lagstiftningen delta i samtal om hur nedtagning kan ske på bästa sätt och bistå i det nedtagningsarbetet. I sammanhanget vill Ecpat passa på att påminna om förslaget om statlig finansiering av en hotline som ges i betänkandet SOU 2023:98.

En utmaning för det fall att förslaget skulle antas som Ecpat vill lyfta fram är att det finns en risk att fiktivt övergreppsmaterial kan vara något som inte accepteras i vissa forum med förövare. Ecpat har möjlighet att på Darknet följa förövares samtal om fiktivt övergreppsmaterial. I konversationerna framgår att förövarna ser på det på olika sätt, en del förövare är glada att riktiga barn inte behöver utsättas. Andra, och tyvärr majoriteten, tycks inte bara märka att materialet är fiktivt utan också uttrycka sitt starka ogillande kring det. Ett tränat öga kan ofta se skillnad på fiktivt och icke fiktivt material, vilket våra hotlineanalytiker kan. Det betyder med stor sannolikhet att även förövare kan se skillnad på fiktivt övergreppsmaterial och icke fiktivt material, och en risk finns att polisen inte blir insläppt i slutna grupper ens med den typen av material. Med det sagt så kan den tekniska utvecklingen naturligtvis leda till att det inte längre går att med blotta ögat skilja mellan AI-genererat övergreppsmaterial och annat övergreppsmaterial. Än så länge kan det dock innebära en begränsning av polisens reella möjligheter att framställa och använda fiktivt övergreppsmaterial.

I de sammanhang där stora mängder material på pubertetsutvecklade barn delas och en förutsättning för att få tillgång till materialet är att själv dela liknande material så krävs att polisen har möjlighet att framställa och sprida fiktivt övergreppsmaterial på barn som genomgått puberteten. Skillnaden vad gäller minimistrafvet för grovt barnpornografibrott och grovt olaga integritetsintrång är visserligen stor (ett års fängelse jämfört med sex månaders fängelse) men principiella skäl talar ändå för att skyddet ska gälla alla barn upp till 18 år. Ecpat föreslår därför att grovt olaga integritetsintrång läggs till i katalogen över tillämpliga brott i den föreslagna 6 §.

Föredragande i ärendet har varit utredare Louise Thudén och jurist och påverkansansvarig Susanna Pettersson.

För ECPAT Sverige

Anna Karin Hildingson Boqvist
Generalsekreterare